

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemanje pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insetate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 17. novembra 1896.

Politiški oddelek.

Jezikovno vprašanje in krščanski socialisti.

Dne 6. t. m. je bila v državnem zboru razprava o Pacakovem nujnem predlogu, naj se vpelje v deželah češke krone popolna narodna enakopravnost v jezikovnem oziru, bodi si že v vnanjem ali notranjem poslovanju. Debata se je končala s tem, da se je nujnost predloga odklonila in s tem stvar pokopala za to obdobje državnega zбора. Da je bila nujnost odklonjena, so mnogo pripomogli Poljaki, ki so izjavili po svojem klubovem načelniku, da so sicer za predlog, ker je jim prijazen, ker glede Šlezije zahteva tudi enakopravnost za poljščino, a vendar mislijo, da stvar ne spada v državni zbor, temveč v deželne zборе.

Da je to poljsko mnenje za Slovane skrajno neugodno, bode pač potrdil vsakdo, kdor ve, kakšno večino imajo moravski, šleški, štajerski, koroški, tržaški in isterski deželni zbor. Sicer se pa mi Poljakom ne čudimo. V Galiciji je stvar urejena, torej zanje ni več nujna. Poleg tega se pa boje, da bi tudi utegnil priti čas, da bi državni zbor sklenil kak zakon, ki bi Rusine proglasil za popolno enakopravne s Poljaki. Poleg tega pa imajo Poljaki še več uzrokov, da se drže deželne avtonomije. Ljubo jim sploh ni, da bi se v državnem zboru govorilo o razmerah v Galiciji. Ondašnje vladanje kaže na sebi že precej azijskega. Da bi zapadna Evropa vse to izvedela, jim ni ljubo, ker vendar poljska šlahte se šteje mej evropske omikance in so Poljaki še nedavno veljali kot pravi boritelji in mučeniki za svobodo.

Nemci so pa pri tem premlevali stare fraze o važnosti nemščine, kako se na Češkem Nemci zatirajo itd., in o važnosti nemškega jezika za notranje poslovanje. Ob enem pa govorili, da ima le vlada pravico odločevati notranji uradni jezik. Nemški govorniki so pri tej priložnosti pokazali vso svojo duševno revščino. Dr. Russ

je v svoji najivnosti povedal, kaj bi radi češki Nemci. Rekel je, da nič več ne zahtevajo, kakor jednake pravice kot jih imajo štajerski in koroški Nemci. Radi bi torej, da bi se ne le v nemških, temveč tudi v čeških okrajih skoro izključno nemški uradovalo, kakor se uraduje v slovenskih okrajih na Štajerskem in Koroškem. Srednje šole naj bi bile torej vse nemške, k večjemu kaka dvojezična in ljudske šole naj bi pa tudi služile potujčevanju. Želje njegove niso skromne, a reči pa moramo, da se nikdar ne izpolnijo. Za kaj takega je na Češkem že davno prepoznano.

Slovenski poslanec dr. Ferjančič je v dobrem govoru naglašal potrebo, da se jezikovno vprašanje uredi za vso državo. Ž njim se mi popolnoma strinjamo. Le tako je mogoče, da kdaj pridemo do narodnega miru.

Omeniti pa moramo, da je mladočeški predlog podpiral v jako prisrčnem govoru princ Schwarzenberg, in si s tem nakopal očitanje krščanskih socialnih listov, da se je zavezal s husiti in taboriti. Seveda dunajski krščanski socialisti že družega ne znajo, da vedno govore o židovstvu in husitstvu. Poslednje posebno od tega časa, ker jih Mladočehi nočejo več podpirati. Dr. Lueger i. dr. so mislili, da jih bodo Čehi brezpogojno podpirali, sami bodo pa se postavljali na izključno nemško stališče. To pa Mladočehom ni bilo ljubo, posebno ker Čehi nimajo dosti povoda tirati protižidovsko politiko. Princu Schwarzenbergu moramo pa šteti le v čast, da se je v tako važnem vprašanju približal drugim zastopnikom češkega naroda.

Sicer pa moramo omeniti, da češki veleposestniki podpirajoč Pacakov predlog, postopajo dosledno. Veleposestniki so ob svojem času bili stavili predlog, da se srednje šole tako uredi, da bode v vseh tudi drugi deželni jezik obvezen predmet. Stavili so to gotovo za to, ker so si predstavljali tako urejenje jezikovnega vprašanja za neizogibno, da bode potrebno uradnikom znanje obeh deželnih jezikov. Če Nemci dandanes trdijo, da niso imeli prilike se učiti češčine, zakaj pa niso tedaj glasovali za predlog veleposestnikov. Da so to storili, bilo bi

kmalu dosti češčine večjih nemških uradnikov, in ne bilo bi se jim treba bati, da jih Čehi izpodrinejo. Očitane, da se veleposestniki dajo voditi od husitskih Mladočehov, je torej povse neopravičeno. Veleposestniki so že sami mislili poprej na tako rešitev jezikovnega vprašanja dežele češke krone.

Ker smo že omenili krščanske socialiste, omeniti moramo nekega načrta za vreden jezikovnega vprašanja, katerega je priobčila krščanskosocialna „Reichspost“. Ta list je jako nezadovoljen s Pacakovim predlogom, ker bi potem morali tudi v nemških krajih na Češkem znati češki. Kar list potem piše o enakovrednosti jezika in zgodovinskem razvoju, ne bomo omenjali, ker je sploh tako, da je lahko doslovno prepisal iz kakega starega letnika kakega nemškega židovskoliberalnega lista. Važen je le predlog, ki ga stavi. V okrajih, v katerih ni 6 % prebivalstva druge narodnosti, naj se uraduje le v enem jeziku, v okrajih kjer je po več odstotkov druge narodnosti, naj se pa uraduje v obeh deželnih jezikih. Reči moramo, da je ta predlog jako pameten, a zanj se moramo le ogrevati, če so krščanski socialisti dosledno za njega, to je za vse avstrijske kronovine. Tudi če je na Dunaju v kakem okraju 6 % Čehov, morajo upeljati dvejezično uradovanje. Če pa krščanski socialisti le na Češkem hočejo dovoliti tako vredbo, kjer bi bilo Nemcem v korist, drugod pa ne, pa njih predlog ne more imeti večjega uspeha, kot so ga imele dunajske punktacije, katere so omejili samo na Češko. Da nekaj tacega mislijo, kaže že upiranje krščanskih socialistov celjski gimnaziji. V Celju samem je mnogo nad 6 % Slovencev, in okolica je vsa slovenska in dosledno njih nasvetu, bi se ne bili smeli tako upirati se celjski dvojezični gimnaziji. Sicer pa moramo omeniti, da so glede jezikovnega vprašanja krščanski socialisti še nedavno stali na malo drugačnem stališču. Dr. Scheicher je v svojem listu priporočal, da se ljudske šole v meševitih deželah tako preosnujejo, da se učenci nauče obeh deželnih jezikov. Če bi se to zgodilo, bi Pacakovemu predlogu ne mogli ugovarjati. Menda so spoznali nesmiselnosti tacih šol.

Jezikovno vprašanje se pač da v Avstriji na različne načine rešiti, a vendar vsaka uspešna rešitev je mogoča jedino, če se dosledno izvede za vso državo, in se pri tem gleda na popolno narodno enakopravnost, in se nemščini pusti k večjemu kako prednost ondu, kjer je drugače uspešno poslovanje nemogoče. Dokler se bode pa govorilo o mnogo večji kulturni važnosti nemščine, se pa ne bode našla pot za rešitev jezikovnega vprašanja.

Politični pregled.

Iz proračunskega odseka. — Poslanec Robič je v proračunskem odseku grajal uredbo ljudskega šolstva na Štajerskem in Koroškem. Naglašal je, da bi bilo potrebneje, da se na Štajerskem nastavi še jeden nadzornik za ljudske šole, ki bi bil vešč tudi slovenščine, kakor da se hoče imenovati še jeden nadzornik za srednje šole. Obžaloval je, da sta za deželnega šolskega nadzornika na Koroškem in ravnatelja ce-

lovškem učiteljišču imenovala dva odločna nasprotnika Slovencev. Glede srednjih šol je zahteval ta poslanec razširjenje slovenske nižje gimnazije v Ljubljani in dvojezične gimnazije v Celju v popolni gimnaziji, osnovo hrvatske gimnazije v Pazinu in uvedbo obveznega pouka hrvaščine na gimnaziji v Pulju. Minister Gautsch je letos se pokazal prijatelja češkim visokim šolam. Priznal je potrebo osnovo še jedne češke tehnične šole, in obetal, da bo gledal, da se osnuje. Obljubil je tudi osnovo dvojezičnega vseučilišča za Moravsko, kadar bode za to pravi čas. Sedaj bi po njegovem mnenju bila velika težava za novi zavod dobiti čeških profesorjev. Ker pa Čehi jako hitro napredujejo, minister ne dvomi, da v kratkem ne bode mankalo čeških učnih močij.

Štajerski deželni glavar grof Attems, odločen nasprotnik Slovencev, je imenovan za tajnega svetnika. Tega odlikovanja pa mož ni posebno vesel, ker se ž njim le hoče osladiti odhod iz deželne hiše v Gradcu. Vlada ga ne misli več imenovati za deželnega glavarja. Grof Attems je preveč strankarsk in ni za tako mesto. Njegov naslednik bode grof Wurmbrand, bivši trgovski minister. Grof Wurmbrand je tudi odločen narodni nasprotnik Slovencev, a vsaj toliko taktnejši je, da naravnost v deželnem zboru Slovencev ne bode žalil, ako pridejo v deželni zbor. Sicer pa samo zaradi grofa Wurmbranda štajerski Slovenci še ne pojdejo v deželni zbor. Kakor so celo vladni listi zatrdili, tudi Slovenci niso nikdar zahtevali, da se Attems ne imenuje deželnim glavarjem. Njim ni za take osebnosti. Vlada že mora sama imeti utemeljene povode za njega odstranjenje od deželnega glavarstva. Nemškonarodni listi jako obžalujejo, da ne bode grof Attems več deželni glavar. Samo to dovolj označuje tega moža.

Volitve na Dolenjem Avstrijskem so tudi v mestih ugodno izpale za krščanske socialiste. Samo dunajsko notranje mesto so še liberalci obdržali v zvezi s socialnimi politikami, vse druge okraje na Dunaju so zgubili. Zgubili so tudi Dunajsko Novo Mesto, ki je veljalo za popolno liberalno trdnjavo. Vsled tega je odstopil ves liberalni mestni zastop v tem mestu. V veleposestvu je vsled kompromisa voljenih 12 liberalcev in 4 konservativci. Deželnim glavarjem bode baje imenovan jeden teh konservativcev. Protoliberalna stranka ima v novem deželnem zboru dvetretjinsko večino. Omeniti je še popolen poraz Schönererjeve stranke. Propala je celo v okraju Zwettl kjer Schönerer biva. V deželnem zboru bode sedaj neomejeno gospodaril dr. Lueger, kakor v mestnem. Jedino zaradi tega utegne včasih imeti težave, ker si močno nasprotujejo kmeti kmetskih okrajev in mest in trgov. — Liberalci so posebno potrdi, da je dr. Lueger voljen v Leopoldstadtu na Dunaju, v katerem je mnogo židov. Sodi se, da so se mnogi židi izneverili liberalcem.

Nemčija. — Listi poročajo, da je knez Bismarck zato razkril znane diplomatične tajnosti glede zveze Nemčije z Rusijo, ker je cesar Viljem odgovoril ruskega carja, da ni obiskal kneza v Friedrichsruhe. Tudi mogoče. Tudi se poroča, da je cesar Viljem pisal Bismarcku privatno pismo, v katerem mu je grozil z najbrezobzirnejšim sodnim postopanjem, ako ne preneha razkrivati diplomatičnih tajnostij. Koliko je resnice na tem, pismu se ne ve, a gotovo pa je, da bi bili koga drugoga, ki bi se bil enako pregrešil kakor Bismarck, že davno prijeli.

Kuba. — Mej tem, ko se z jedne strani čuje, da se hočejo vstaši podati, zatrjuje se z druge strani, da se pripravljajo, da zasedejo kubansko glavno mesto Havano. Prva vest utegnila bi biti tudi resni na. Mogoče je, da je španjska vlada, ker je uvidela, da s silo nič ne opravi proti vstašem, jela misliti na to, da bi vodje vstaške podkupila. Oziraje se na to, je pa treba javno mnenje na to pripraviti, da bi v slučaju, ko bi se vstaši naenkrat podali, ne bi bilo na prvi hip vidno izdajstvo. Vendar uspeh tacega pogajanja ni gotov. — Zanimivo bi bilo vedeti, katero pot bo krenil glede Kube novi predsednik zjedinjenih ameriških držav, ki sedaj podpirajo vstaše. Skoro